

12. Neque in hoc potest in re esse controversia inter catholicos. De nominibus vero est aliqua, nam Henricus, in Summ., art. 60, quaestione prima, licet fateatur, Patrem et Filium se naturaliter et non libere diligere, nihilominus ait, spirationem (quam dicit comitari illum amorem) non esse naturalem, sed liberam, quod prolixè explicat et nihil probat. Impugnat autem late illam sententiam Scotus statim citandus, et nisi Henricus æquivoce utatur verbis, est plane absurda. Nam si intelligit spirationem non esse tam necessario conjunctam cum illo amore, quam est necessarius ipse amor, errat in fide, ut constat ex præcedenti capite. Si vero agnoscit æqualem necessitatem, quid est quod spirationem potius vocat liberam, quam amorem? Suspicor, vocasse liberam, id est, liberalem et fecundam, hoc enim termino aliquando utitur, quia fecunditas illius productionis concipitur sub ratione spirationis, non vero sub ratione amoris, ut sic. Sed hic est abusus vocis et deinde sine causa propterea negat, spirationem esse naturalem, nam fecunditas ipsa illius amoris naturalis illi est. Unde male etiam vocat liberam, condistinguendo liberum a naturali.

13. Aliter Scotus, in 1, dist. 10, quaest. 1, et quodlib. 16, art. 2, vult, tam amorem, quam productionem Spiritus sancti vocandam esse actum liberum et non naturalem, quia est ex perfecta cognitione et intrinseca determinatione voluntatis, se moventis ad objectum cognitum. Sed disputat tantum de nomine, nam libertas aliquando opponitur coactioni, et sic verum est illum actum esse liberum, id est, libenter factum. Proprie vero et magis absolute loquendo libertas opponitur necessitati, ut ex dictis constat, et hoc modo non potuit Scotus asserere illum actum esse liberum, imo expresse fatetur esse necessarium. Non video autem, cur negaverit vocandum esse actum naturalem, quia quod sit ab objecto cognito, non tollit quin etiam sit ex intrinseca inclinatione et determinatione voluntatis ad unum, respectu talis objecti. Illa autem determinatio voluntati naturalis est, quia voluntas suam habet naturam, ergo non repugnat, voluntatis actum esse naturalem. Et sumendo liberum solum pro spontaneo, non repugnat, actum esse simul naturalem et liberum illo modo, qui melius dicitur voluntarius.

CAPUT V.

QUE SIT POTENTIA, SEU PRINCIPIUM FORMALE AGTUM NOTIONALIUM.

1. *Resolutio quaestionis.* — Aureolus in 1, distinct. 7, quaest. 1, art. 2, negat, esse in Deo potentiam ad actus notionales, quia in Deo non est realis actio ad intra, et ideo non est necessaria realis potentia. Tamen communis theologorum sententia in 1, distinct. 7, et D. Thomas, cum expositoribus, 1 part., quaest. 41, art. 4, hujusmodi potentiam ad actus notionales divinis personis tribuit. Et ratio est, quia, quidquid sit de actione, quæ in rigore sumpta, imperfectionem indicat certum nihilominus est, esse in Deo realem productionem, quæ nullo modo intelligi potest sine vero et reali principio producendi. Quia actus secundus essentialiter supponit primum, productio autem illa est et concipitur ad modum actus secundi, ergo requirit aliquid, quod possit concipi per modum actus primi, et hunc vocamus principium quo, seu potentiam. Item Pater vere generat, ergo negari non potest, quin possit generare, habet ergo generandi potentiam.

2. *Objectioni satisfit.* — Ratio autem Aureoli concludit imprimis, hanc non esse proprie potentiam activam, sed productivam altiori modo. Deinde probat, potentiam hanc et potentiam creativam, quatenus concipiuntur, ut ratione distinctæ, esse diversarum rationum. Quod supra libro quarto tradidimus, estque doctrina divi Thomæ, in 1, dist. 29, quaest. 1, art. 2. Ubi etiam addit, potentiam analogice dici respectu actuum ad intra, et ad extra et principalius ad intra. Quod sequitur Marsilius, in 1, quaest. 31, art. 3, dub. 3, et Torres, 1 part., quaest. 33, art. 1, Durandus, vero in 1, dist. 29, quaest. 1, admittens etiam analogiam, putat potentiam proprius dici de potentia creativa. Sed immerito, cum productiones ad intra longe nobiliores sint.

3. *Quid sit hæc potentia.* — *Prima opinio.* — Hoc ergo supposito, disputant theologi, quid sit hæc potentia, an absolutum aliquid, vel relativum. In qua quaestione variæ sunt sententiæ, Gregorius, in 1, dist. 7, quaest. 2, art. 2, vix quaestione admittit. Sed personam producentem ait, esse ipsum principium, nec distinguendum esse *quo*, vel *quod*, quia ibi nulla est distinctio. Sed ipse fundatur semper

in illo falso principio, quod in divinis personis non est distinctio abstracti et concreti, quod supra improbatum est, quia ad hoc sufficit distinctio rationis cum virtuali in re. Eodem ergo modo distinguere possumus principium *quo*, a principio, *quod*, sicut in creatione distinguendum est, alias non esset in omnibus personis idem principium creandi.

4. *Secunda opinio.* — *Rejicitur.* — Alii ergo dixerunt, potentiam hanc esse relationem propriam personæ producentis. Tenuit Bonaventura, in 1, d. 7, q. 1, Durandus, q. 2, quia principium propriæ actionis debet esse forma propria producentis et realiter distinctum a termino producto. Has autem condiciones habet relatio personæ producentis et non essentia, illa ergo erit potentia. Hæc vero sententia non probatur, tum quia persona non agit per suam personalitatem, sed per naturam, tum etiam, quia relatio non est activa et propter alias rationes infra adducendas. Neque est necesse, personam productam distingui realiter a principio *quo*, sed sufficit, ut distinguantur a principio *quod*, in ea productione, in qua natura ipsa non producit, sed communicatur. Et ob eandem causam necesse non est, ut tale principium sit ita proprium producentis, ut sic incommunicabile, imo contrarium necesse est, sufficere ut in producente sit speciali modo.

5. *Tertia opinio tripartita.* — Alii dixerunt, essentiam et relationem simul esse hujusmodi potentiam. Qui etiam divisi sunt, nam quidam dixerunt concurrere ex æquo (ut Durandus refert) quia per actus notionales communicatur natura et producit persona seu relatio, et ratione primi requiritur essentia, ratione secundi necessaria est relatio, ut principium. Henricus autem in Summa, articulo quinquagesimo septimo, quaestione septima, dicit, principalius concurrere relationem, quam essentiam, quia productum debet esse distinctum et simile, et illud prius principalius est, quod provenit a relatione. Alii vero e contrario dicunt, essentiam esse principaliorum in hac potentia, relationem vero requiri quasi ad ultimam determinationem et constitutionem talis potentiæ, tanquam conditionem necessariam, non solum ex parte principii *quod*, sed etiam ex parte ipsius potentiæ, ut sit aliquid notionale et non commune omnibus. Quæ sententia solet tribui Cajetano et Marsilio, sed revera non aliud sentiunt, quam quod statim dicemus. Et omnes hæc opiniones refutari possunt rationibus factis contra præcedentem. Probant enim rationes illæ personalitatem, vel relationem non esse

principium agendi, nec totale, nec partiale, cujus oppositum omnes hæc opiniones supponunt, præterea contra primam ex his opinionibus objicit Durandus, quia communicare naturam et producere personam, non sunt duo actus, ut propterea necessariae sint duæ potentiæ. Contra Henricum objicere possumus, quia similitudo effectus, seu rei productæ est principalius, seu formalius intenta. Alia vero opinio explicari non potest, quare relatio solum requiratur ut conditio, vel de connotato, si intrinsece pertinet ad constituendum et complendum principium formale producendi.

6. *Vera sententia.* — Dico ergo, hanc potentiam, seu principium formale producendi esse solam divinam essentiam, postulare autem in persona producente relationem propriam seu (quod idem est) quod habeat ipsam naturam sine tali productione. Hæc sine dubio est sententia divi Thomæ, dicta quaest. 41, art. 5, et ibi Cajetanus et omnium fere aliorum. Quam optime explicuit Scotus, in 1, d. 7, et in re idem sentit Gabriel, Capreolus et Marsilius, quaest. 11. Et fuit expressa sententia Joannis theologi in Concilio Florentino, session. 18, ubi inquit: *Dixi, Filium ex Patre et ex Patris substantia generari, ita tamen ut Pater sit generans: principium autem, quo ipsa persona generat est id, quod solum communicabile est*, idem repetit, session. 19, ejusque sententia ibi probari videtur. In qua etiam notanda est illa particula *exclusiva solum*, quia urget contra ultimas opiniones citatas. Item notanda est expositio illius locutionis: *Pater producit Filium ex substantia*, quæ est communis apud Patres et exponitur tanquam ex principio *quo*, licet etiam possit aliter exponi, ut infra dicam.

7. *Probatur prior pars.* — Ratio divi Thomæ est optima, quia in omni productione illud est principium *quo* producendi, in quo productum assimilatur producenti, sed hoc est natura in divinis personis, ergo. Confirmat hoc Scotus, quia alias productio Filii, verbi gratia, esset æquivoca, et ita non esset perfecta generatio. Sequela patet, quia Filius non esset similis Patri in principio producendi. Addere etiam possumus, talem productionem non esse posse formaliter per intellectum et actum intelligendi, si principium formale ejus est relatio, quia relatio, ut sic, nec est intellectus, nec actus intelligendi, ut supra ostensum est. Confirmatur præterea, nam per id Pater est formaliter potens ad generandum, per quod est fecundus: habet autem fecundi-

tatem non a relatione, quæ incommunicabilis est, sed ab essentia, quæ propter suam infinitatem est communicabilis, est ergo essentia formale principium.

8. *Probatum posterior pars.* — Ultima vero pars conclusionis patet. Quia potentia generandi, verbi gratia, non est communis simpliciter loquendo, sed propria Patris: ergo oportet, ut aliquo modo includat proprietatem propriam Patris: ergo illam includit, saltem, ut conditionem necessariam ex parte personæ producentis. Ratio vero a priori est quia divina essentia non est communicabilis per unum modum productionis, nisi uni personæ, ut libro primo probatum est, quia actus notionales non possunt multiplicari, quasi numerice, et ideo, ut talis natura possit exercere rationem potentiam, seu principii quo respectu alicujus actus, necesse est, ut secundum originem præexistat in persona producente absque tali actu, ergo hæc conditio est necessaria ad talem potentiam, hanc vero conditionem secum affert relatio producentis, ut constitutiva personæ improductæ tali productione.

9. *Objectioni occurritur.* — Sed objici potest, quia sequitur hanc potentiam quantum ad id, quod habet totam rationem principii, esse in omnibus personis, unde consequenter dicendum est, in aliquibus esse quasi impeditam, ne possit exire in actum: hoc autem videtur absurdum, quia naturalis potentia non potest impedi, nisi vel ab extrinseco, vel præternaturaliter, neutrum autem potest tribui Deo. Respondetur concedendo sequelam, imo id putamus necessarium, ut in omni genere potentiam sit æqualitas in divinis personis, ut supra libro quarto ostensum est. Ad objectionem autem respondeo, talem potentiam non esse proprie impeditam in aliqua persona, si impedimentum privative sumatur. Negative autem verum est, non habere in quacumque persona conditionem necessariam. Quod non est inconveniens, quia non est præternaturale, nec ex impedimento extrinseco, sed intrinseca conditione, et maxime connaturali divinæ naturæ. Nam ex se postulat hunc ordinem existendi in pluribus personis, mediante origine, et ideo in una postulat conditionem necessariam, ut producat ipsa persona, et ipsa natura sit principium producendi, in alia vero postulat conditionem oppositam.

10. *Dubium.* — Solet autem ulterius inquiri, an essentia sit principium remotum, vel proximum, et communiter dicitur, essentiam, ut essentiam, esse principium principale utrius-

que productionis: intellectum vero esse principium proximum generationis, voluntatem autem spirationis. Quæ doctrina recte intellecta vera est. Addere tamen oportet, sub intellectu (et idem est de voluntate) non tantum facultatem, seu potentiam, sed etiam actum ipsum intelligendi comprehendendum esse. Quia, ut sæpe dixi, intelligere Dei est purissimus actus, et ideo in ipso non est propria, et formalis potentia intelligendi secundum rem, sed est, ipsum intelligere, quod diversis modis propter nostram imperfectionem a nobis concipitur, prout notavit etiam D. Thomas, in 1 p., q. 41, art. 4, ad 3. Et ideo virtus producendi ad intra proxime convenit ratione ipsiusmet actus intelligendi, et volendi. Deinde vero addo, illas duas rationes remotam, et proximam, non ita esse accipiendas, ut una in altera non includatur, saltem implicite, sed ita ut per essentiam confuse tantum significetur id, quod est principium horum actuum secundum quamdam rationem communem, et quasi radicalem: per intelligere autem, et velle significantur proprie rationes, sub quibus essentia est principium singulorum actuum, quamvis etiam illæ rationes essentielles sint ipsi essentiam, et inter eas intelligere formaliter, quam velle. Quæ omnia supra satis tractata sunt, et in sequentibus libris amplius confirmabuntur, tractando de personis in particulari.

CAPUT VI.

QUIS SIT PROPRIUS ET FORMALIS TERMINUS UTRIUSQUE ORIGINIS.

1. *Terminus adæquatus est persona.* — *Varie opiniones de termino formali.* — In hoc puncto fere sunt iidem dicendi modi, qui in præcedenti capite notati sunt. Omnes enim doctores conveniunt, personam productam esse adæquatum terminum originum, hoc per se notum est, supposito mysterio, unde sola persona dicitur genita vel procedens. De termino autem formali Gregorius, in 1, dist. 5, quæst. 1, quem fere sequitur Gabriel, quæstione 2, non putat, esse distinguendum de termino formali, vel totali, seu integro, qui est persona producta, sed fundatur semper in illo falso fundamento, quod non distinguit abstracta a concretis. Alii dicunt, relationem personæ productæ esse terminum formalem. Ita Durandus, dicta dist. 5, quæst. 2, et Aureolus apud Capreolum ibi. Fundantur, quia quod præexistit productioni, non est terminus formalis ejus,

sed quod subsequitur, essentia autem præexistit productioni ordine originis: ergo non est terminus formalis, sed relatio. Unde colligit Durandus, in his productionibus essentiam potius se habere, ut materiam, ex qua, vel de qua producitur persona. Quod etiam sensit Henricus, in Sum., art. 5, q. 3. Et ita exponunt locutiones Patrum, cum dicunt: *Patrem generasse Filium de sua substantia.* Quia licet essentia non sit proprie materia, habet cum illa proportionem in hoc quod supponitur productioni, et determinatur per proprietatem personalem, tanquam per formam.

2. *Vera resolutio.* — Veritas autem est, ipsam essentiam, ut communicatam personæ esse terminum formalem, requirere autem relationem, ut conditionem necessariam. Hæc est D. Thomæ sententia, 1 p., q. 41, art. 3, ubi Cajetanus et alii idem docent, et Capreolus, supra Bonaventura, in 1, dist. 5, q. 2, et ibi Scotus, q. 2 et 3, Marsilius, in 1, q. 9. Et posterior quidem pars facilis est, patebitque respondendo ad motivum Durandi. Principalis vero assertio convincitur rationibus factis in præcedenti puncto. Nam in omni productione formalis terminus est natura, vel forma, in qua productum assimilatur producenti, ut ex philosophia constat et inductione ostendi potest, et ratione, quia producens intendit assimilare sibi productum, et illi communicare suum esse, et suum principium producendi. Si divina natura est, in qua persona est similis producenti, et quæ primario communicatur, et est prima ratio, et principium illius communicationis: ergo eadem est terminus formalis. Et confirmatur, quia alias intelligi non posset, quo modo productio Filii esset vera et univoca generatio.

3. *Objectioni occurritur.* — Dices, hoc nimium probare, scilicet productionem Spiritus sancti esse generationem. Respondeo, propter hoc addenda esse cum proportione, quæ proxime diximus in fine capitis superioris. Nam essentia est quidem terminus formalis, sed sub hæc voce non explicatur proxima ratio, sub qua est terminus uniuscujusque originis, secundum speciem suam. Est ergo terminus formalis productionis Verbi, quatenus est ipsum intelligere per essentiam, et ideo illa productio est vera generatio, ut infra dicam. Eadem vero essentia est formalis terminus productionis Spiritus sancti, quatenus est amor. Et ideo, licet illa productio formaliter tendat ad communicationem amoris, et quoad hoc procedant in illa rationes factæ, quia amor absolutum quid est

et ipsamet essentia per summam identitatem, nihilominus tamen illa non est generatio, quia non ita formaliter tendit ad communicationem naturæ, ut sic, sicut latius infra suo loco dicemus.

4. *Fundamento contrario satisfi.* — Ad fundamentum autem contrariæ sententiæ respondetur, aliquando posse terminum formalem præexistere productioni, ut resurrectioni præexistit anima, imo et generationi hominis ordine naturæ. Est tamen advertendum discrimen: nam in illis productionibus anima non est terminus formalis secundum se, sed ut unita materiæ, et ideo necesse est, addi modum unionis: in præsentem vero essentia est terminus formalis, ut communicata personæ: ad hoc autem non additur illi novus modus ab ea distinctus, sed sola relatio, et ideo illa est conditio necessaria, ut essentia in tali persona habeat rationem hujusmodi termini.

5. *Essentia non imitatur materialem causam.* — Unde etiam falsum est, quod Durandus et Henricus docuerunt de causa materiali. Quia divina natura in his originibus, seu productionibus nullum habet concursus, vel quasi concursus causæ materialis. Nam præsupponi ad terminum adæquatum productionis non est proprium materialis causæ solius, sed convenit etiam principio quasi activo productionis, sive sit principium quod, sive quo et hæc potissimum ratione convenit essentiæ. Item quando terminus formalis nec producitur, nec comproducitur per originem, sed tantum communicatur, etiam postulat ut supponatur productioni, ordine originis, et ex hoc etiam capite convenit essentiæ præsupponi secundum rationem, seu ordinem originis, ante personam productam. Non igitur propter hanc solam proprietatem tribui potest Divinitati ratio, vel umbra materialis causæ in his originibus, quia in nulla re propria illi causæ est proportio, et quia illa causa imperfectissima est.

6. Patres ergo cum dicunt, unam personam producere aliam de sua substantia, intelligunt tanquam de totali forma et natura. Nec aliud explicare intendunt per illum loquendi modum, præter consubstantialitatem. Ut egregie dixit Joannes Theologus in Concilio Florentino, sess. 18, et sumitur ex Hilario, lib. 8, de Trinit., satis a principio. Consubstantialitas autem personarum, non est materialis, sed maxime formalis (ut sit dicam) quia est ratione integræ et simplicissimæ naturæ, quæ est actus purissimus. Unde, illa essentia non determinatur per relationem, tanquam materia per for-

mam, sed ut natura per terminum substantialem, seu personalitatem.

7. *Objectio.* — *Responsio.* — Objici vero potest, quia D. Thomas, 1 p., q. 39, ad 4, negat, hanc propositionem *De*, significare habitudinem causæ formalis, sed magis habitudinem causæ materialis et efficientis. Ergo cum Patres docent, Patrem generare Filium de sua substantia, non possumus id exponere de principio formali, sed potius de materiali. Respondet, D. Thomam ibi non tractare de hac propositione: *Pater generat Filium de substantia*, sed de hac: *Pater et Filius sunt de, vel ex una essentia*. Docetque, non esse admittendam illam locutionem, cum Augustino, 7, de Trinitate, cap. 6, potiusque dicendum esse: *Pater et Filius sunt unius essentia*. Quia per hunc posteriorem loquendi modum solum significatur habitudo formæ, et non denotatur aliqua distinctio in re inter personas et essentiam, quia aliqua persona potest esse suam naturam, quæ se habet, ut forma. Per priorem vero locutionem, si Pater, vel Filius dicatur esse de essentia, indicatur aliqua distinctio personæ ab essentia, propter habitudinem materiæ, vel efficientis, quam particula *De* videtur significare.

8. Sed hoc ultimum limitandum est, ut intelligitur quando particula illa ita absolute ponitur inter duo extrema, dicendo, *hoc est de illo*. Si autem addatur aliqua determinatio, scilicet: *Hoc est de substantia illius*, nihil obstat, quominus per illam particulam significetur habitudo causæ, seu principii formalis, quia per illam locutionem solum significatur, hoc et illud esse ejusdem naturæ, et habere inter se distinctionem. Unde idem divus Thomas, quæst. 41, art. 4, ad 3, hanc differentiam constituit inter illas duas propositiones. Ubi etiam in solutione ad 1, ait: *Cum Filius dicitur natus de Patre, non significari principium materiale, sed principium generans consubstantiale*. Et in solutione ad 2, ait: *Cum Filius dicitur genitus de essentia Patris: particulam De significare consubstantialitatem*. Et addit, in illa locutione posse particulam *De* dicere formale principium, in his, in quibus ipsæ formæ sunt subsistentes et concludit: *Et per hunc modum dicimus, quod Filius est genitus de essentia Patris*. Eodem ergo modo dicitur Pater generare Filium de sua substantia.

CAPUT VII.

QUOMODO NOTIONALES ACTUS DE DEO, DIVINA ESSENTIA, POTENTIA, AUT RELATIONE, PRÆDICARI POSSINT.

1. Quamvis de loquendi modo in hac materia nonnulla obiter in superioribus tacta sint, ad complementum doctrinæ aliqua hoc loco addere necesse est. Multa enim de his locutionibus scribunt theologi, præsertim D. Thomas 1. part. quæst. 39 et 41, quæ omnia breviter quinque regulis comprehendere possunt.

2. *Prima regula.* — Prima regula est, Actus notionales propriissime, ac verissime prædicantur de singulis personis, propriis nominibus significatis in concreto, respective, seu distributione accommodata, ut *Pater generat, Filius generatur*. Et sub eadem regula comprehenditur hæc locutio, *Spirator spirat, vel Pater etiam, aut Filius spirat*. Totum hoc est de fide, et ita clarum, ut non egeat nova probatione. Solum oportet observare, ut si terminus notionalis actus in prædicatione exprimitur, cum debita proportionem explicetur. Ut si Pater dicitur generare, solum addamus Filium, vel alium æquivalentem terminum, quia ille actus solum illum terminum respicit, et sic de aliis. Propter quod, hæc est falsa locutio, *Pater genuit se*, quia illud relativum eandem personam, quæ præcessit, refert. Augustinus autem, Epistola 66, dixit: *Pater genuit alterum se*. Cum vero dixit, *alterum*, distinctionem personarum satis significavit, illud vero se non in omni rigore, et proprietate, sed metaphorice sumpsit, ad significandam summam similitudinem id est, *genuit alterum sibi similem*. Nam, et sic communiter loquimur, et ita etiam exposuit D. Thomas, dict. q. 39, art. 4. Quod vero idem Augustinus, dixit 3, contra Maxim., cap. 6: *Pater genuit, quod ipse est*, alium sensum habet, ut statim exponam.

3. *Secunda regula.* — Secunda regula est: Actus notionales non prædicantur de proprietatibus in abstracto significatis, id est, non dicimus: *Paternitas generat, etc.* Ita docet divus Thomas, quæst. 32, art. 2, ad 2, ubi Cajetanus, Torres et alii. Ratio reddi potest, quia actiones sunt suppositorum et non formarum in abstracto. Responderi autem potest, quod interdum tribuuntur formis subsistentibus, propter earum simplicitatem et identitatem cum personis, sic enim dicimus: *Deitas creat*. Sed observandum hic est, quod supra notavi, has

locutiones, quæ propter identitatem admittuntur, non esse extendendas cum aliquo absurdo, vel contra communem usum. Verba ergo significantia actionem reddunt sensum formalem, quando attribuuntur formis in abstracto, et ideo actus attribui potest formæ, quæ est principium formale ejus, non vero alteri. Sic dicere possumus, justitiam punire, non vero parcere, aut misereri: dicimus etiam, Patrem producere Filium intellectu, non autem voluntate. Proprietas autem personalis est principium formale actuum notionalium, ut ostensum est, et ideo illæ prædicationes non admittuntur, neque usurpantur. Quia propter nihil valet hæc collectio: *Paternitas est Pater et Pater generat: ergo Paternitas generat*, variatur enim, (ut Logici aiunt) appellatio, sensus identicus mutatur in formalem. Verbum enim substantivum, *est* (juxta communem modum significandi et loquendi) facile usurpatur in sensu identico, quando inter prædicatum, et subjectum in re non est distinctio: et ideo hæc propositiones admittuntur: *Paternitas est Deus, est Pater, etc.* Verbum autem adjectivum significans actionem facit sensum formalem, et ideo hæc non admittuntur: *Paternitas intelligit aut creat, etc.* Quæ omnia maxime nituntur communi modo significandi et loquendi sapientum.

4. *Tertia regula.* — Tertia regula est. Actus notionales recte prædicantur de Deo significato per omnia essentialia in concreto sumpta, ut *Deus generat, etc.* Quod est de fide: et ita in hoc consentiunt omnes theologi, D. Thomas, dict. quæst. 39, art. 4, ubi omnes interpretes, idem D. Thomas, Bonaventura, Scotus, et alii cum Magistro in 1, d. 4. Et sumitur ex Scriptura, nam, Matth. 16, Christus dicitur Filius Dei vivi. Item ex Symbolo, ubi Filius dicitur *Deus de Deo*. Quam locutionem et etiam de Spiritu sancto veram esse, ostendit late Anselmus, libro de processione Spiritus sancti, cap. 5 et 7. Ratio vero est, quia nomen concretum, licet formaliter significet naturam communem, ex vi modi significandi, aptum est supponere pro persona, ut patet in his prædicationibus, *homo scribit, aut generat: et ratio est, quia tale nomen significat naturam ut per se stantem, et ut est in suo supposito*. Ergo in hac propositione, *Deus generat*, subjectum recte supponit pro persona Patris, ergo est vera locutio, nam ad veritatem talis locutionis affirmativæ sufficit, ut prædicatum conveniat uni supposito talis naturæ.

5. *An his Deus generet.* — Dubitant autem theologi, an possint illud subjectum supponere pro *hoc Deo*, ut sic, ita ut de illo verificetur prædicatum, et tota propositio. Nam Cajetanus, in dicto articulo, partem affirmativam sequitur, quia sicut tenet, Deitatem, ut subsistentem ex se, ac præcis per rationem personalitatis, esse hunc Deum, ita putat in illa propositione *Deus generat*, subjectum supponere pro hoc Deo abstrahendo secundum rationem a personis. Torres vero ibidem hanc sententiam acriter impugnat. Ut autem illam impugnet, pro fundamento sumit, Deum ex se, ac semper supponere immediate pro personis. Quod quidem fundamentum, nec necessarium, nec verum est: nam verissimum est, Deum ex se, ratione subsistentiæ essentialis habere pro quo immediate supponat, abstrahendo ratione a personis, atque adeo si terminus *Deus* aliunde non restringatur ita supponere, ut supra etiam tactum est.

6. *Resolutio.* — Nihilominus in illa propositione dicendum est, non posse ita supponere subjectum illud, ut de hoc Deo sic sumpto prædicatum verificetur. Ratio est clara, quia hic Deus, ut abstrahens a personis, non potest esse principium, quod, actuum notionalium, quia hic Deus non distinguitur realiter ab ulla persona: ergo ut sic non potest realiter producere. Si vero hic *Deus* non ita abstrahatur, sed indefinite sumatur pro Divinitate, ut subsistente, sive immediate in se, sive incommunicabiliter in persona, sic verificatur illa propositio de hoc Deo, non tamen ratione subsistentis communis, sed solum ratione Patris. Quia ut dicebam, ad veritatem propositionis indefinitæ satis est, ut prædicatum de uno singulari verificetur, talis vero est, vel eandem rationem habet illa propositio *Deus generat*, si in ea subjectum illo modo supponat.

7. *In hac Deus generat quomodo Deus supponat.* — Dubitari autem ulterius solet, an verum sit ita supponere indefinite, vel potius definite, ac determinate pro sola persona Patris. Nam Durandus, et alii statim citandi volunt, ibi Deum supponere indefinite pro omnibus personis, verificari autem de una. Quod satis est ad veritatem propositionis indefinitæ, seu particularis. Quamvis enim Deus sit terminus singularis ex parte naturæ, imitatur terminos communes ex parte personarum. D. Thomas autem, dicto art. 4, vult, in illa propositione subjectum restringi a prædicato et determinari, ut solum supponat pro persona Patris, quia illa soli potest convenire, gene-